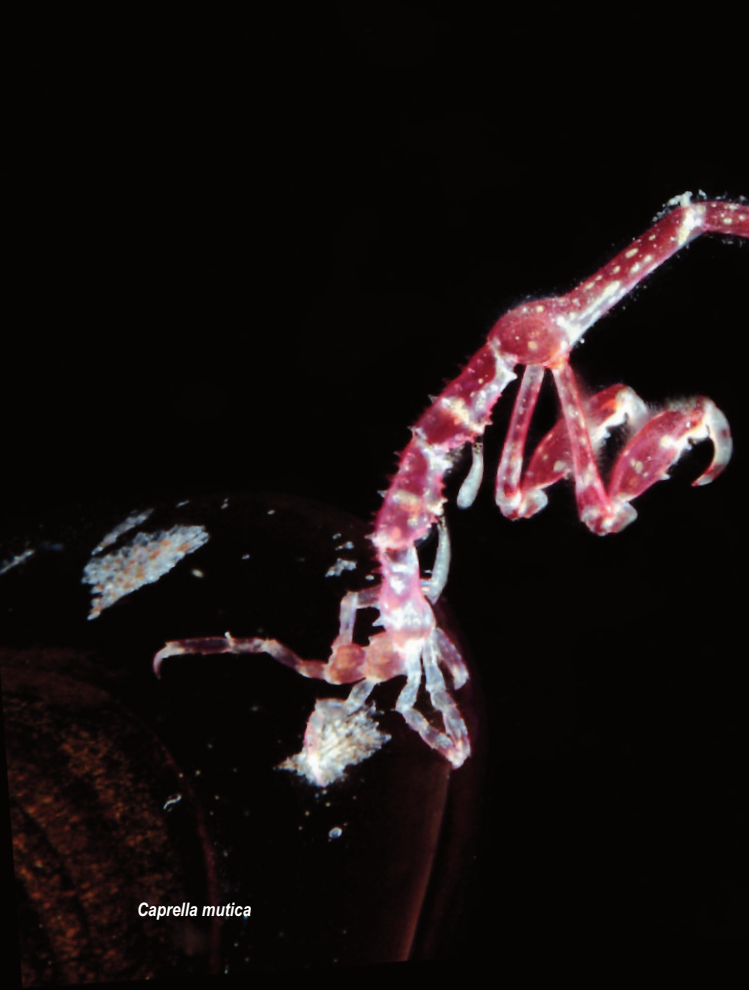

GEMM: ESTUDAR O MEDIO MARIÑO GALEGO

GEMM*

Os océanos son o berce da vida no noso planeta e representan o hábitat máis diverso da biosfera. Namentres que a biodiversidade terrestre é ben coñecida, a exploración da biodiversidade dos ecosistema mariños está inda nos seus inicios. Neste artigo faise unha serie de reflexións sobre a importancia da biodiversidade en xeral e da biodiversidade mariña en particular e o papel que está a desenvolver o Grupo de Estudo do Medio Mariño (GEMM) no seu coñecemento en Galicia.

Caprella mutica

Lagocephalus laevigatus

Hoploplana elisabelloi

Limacia iberica

Pilumnopus africanus

Euryleptodes galikias

BIODIVERSIDADE MARIÑA

A biodiversidade mariña ou diversidade biolóxica mariña é o termo que define a variedade de seres vivos que habitan o medio mariño e inclúe desde as especies microscópicas que forman o plancto ata as grandes baleas.

Os océanos, cunha extensión de 361 millóns de km² (o 71% do planeta), son o lugar onde xurdiron as primeiras especies animais hai 640 millóns de anos, representan un espazo dispoñible para a vida 300 veces superior ao do sistema terrestre e son o fogar de millóns de especies.

O mar é sinónimo de vida e duns recursos que, do mesmo xeito que os terrestres, son limitados. O medio mariño ten unhas características moi diferentes ás do medio terrestre, polo que a súa diversidade biolóxica difire tamén na súa composición, estrutura e funcionamento. A auga do mar é 830 veces máis densa que o aire, e por isto, a gravidade afecta os organismos mariños de forma moi diferente aos terrestres. Esta característica permite a vida en suspensión (plancto e necton) cun gasto relativamente baixo de enerxía, e posibilita que distintas formas de vida ocupen todo o volume da grande masa de auga, aínda que un 80% da biomasa concéntrase na capa máis superficial, nos primeiros 1000 m.

Actualmente existen unhas 275.000 especies de organismos mariños, inda que se estima que quedan por descubrir ao redor de 1.400.000. Cada ano descóbreanse unhas 1.600 novas especies e calcúlase que se necesitarían entre 250 e mil anos para inventaríalas todas, co risco de que para entón moitas poidan estar xa extinguidas.

Galicia é unha rexión cunha elevada diversidade biolóxica mariña. As condicións oceanográficas e bioxeográficas, xunto coa extraordinaria variedade de hábitats costeiros existentes (ría, marismas, lagoas litorais, costas acantiladas, praias e conxuntos insulares), configuran un medio mariño moi complexo cunha flora e fauna mariñas enormemente diversas.

En augas da plataforma continental española describíronse, ata o momento, preto de 1.000 especies vexetais e máis de 7.500 animais. En Galicia non temos esa información recollida actualmente, polo que un dos retos futuros máis inmediatos é a actualización do listado de organismos mariños presentes nas nosas augas.

Con todo, podemos considerar que en Galicia temos un bo coñecemento de grupos como os peixes, as algas ou os moluscos, grazas ao traballo de especialistas e grupos de investigación. Mais, inda existen grandes carencias, grupos importantes moi pouco estudados (turbelarios, nematodos, platelmintos ou algúns grupos da fauna intersticial, isto é, a que vive entre os graos de area do fondo do mar) e descoñécese tamén a bioloxía de boa parte das especies, sobre todo, de invertebrados. Por iso, resulta necesario incrementar os esforzos de coñecemento do medio mariño en Galicia para poder fundamentar o desenvolvemento dunha política de conservación da biodiversidade e do patrimonio natural mariño no noso país.

AMEAZAS Á BIODIVERSIDADE MARIÑA

O papel da biodiversidade é fundamental no mantemento da vida no planeta e no benestar do ser humano. O 50% da poboación mundial vive nas proximidades da costa, introducindo presións sobre a diversidade biolóxica mariña.

Diversas ameazas relacionadas coa acción humana poñen en perigo a continuidade da vida no mar e están a causar a degradación dos ecosistemas mariños, diminución do número de especies, extincións locais, incremento das enfermidades e homoxeneización das comunidades. Os ecosistemas que perden especies vólvense máis fráxiles, vulnerables e propensos ao colapso. A sobrepesca, a contaminación, a destrución do hábitat, a introdución de especies e os cambios globais como o cambio climático e a acidificación dos océanos, constitúen hoxe en día as principais ameazas á biodiversidade mariña.

A pesca é un dos principais factores modificadores dos ecosistemas mariños, podendo levar á extinción local ou rexional dalgunhas especies, ben de maneira directa ou indirecta, alterando as cadeas tróficas e o equilibrio dos ecosistemas. Estímase que un 75% dos recursos pesqueiros do mundo están sobreexplotados, e nos ambientes costeiros a sobreexplotación dos recursos é a primeira causa de perda de biodiversidade mariña.

A destrución do hábitat é o proceso polo cal un espazo natural é transformado noutro incapaz de manter as especies orixinais. Son moitas as causas que a poden inducir, sobre todo, nas zonas costeiras: as construcións humanas (recheos, portos, diques), os dragados, a contaminación das augas por residuos agrícolas, industriais ou radioactivos, petróleo, lixos, etc. A alteración das canles dos ríos diminúe o fluxo de sedimentos, privando así dunha fonte de nutrientes ás zonas mariñas limítrofes coa desembocadura dos ríos. Os ríos poden transportar tamén contaminantes agrícolas ou un exceso de nutrientes que conducen á eutrofización e morte de organismos mariños nas zonas de esteiros. Os arrecifes de coral e as praderías submarinas sofren perdas cinco veces superiores ás dos bosques tropicais. As prospeccións sísmicas poñen en grave perigo a biodiversidade mariña ao provocar unha mortalidade elevada entre peixes e mamíferos mariños. Por se non abundase, as especies exóticas invasoras poden ter efectos devastadores sobre as autóctonas, propiciando a súa extinción e afectando aos ecosistemas naturais e de cultivo.

GEMM

O Grupo de Estudo do Medio Mariño (GEMM) nace no ano 2010 como organización sen ánimo de lucro, co principal obxectivo de estudar a fauna e a flora do mar de Galicia e dar a coñecer ao público en xeral a grande biodiversidade de especies que habitan as nosas augas. O grupo está composto por un conxunto heteroxéneo de persoas cunha paixón común: o mar e os organismos que o habitan.

As actividades que o grupo desenvolve teñen dúas vertentes, a científica e a divulgativa. A nivel científico, os amplos coñecementos taxonómicos dos compoñentes do GEMM permitiron un mellor coñecemento da fauna galega, coa descrición e catalogación de especies mariñas descoñecidas nas nosas augas. O traballo desenvolvido polo grupo no ano 2010 permitiu xa a publicación de 5 artigos en revistas nacionais e internacionais, e a asistencia ao 3rd. *International Workshop on Opisthobranchs*, celebrado no mes de setembro en Vigo. O esforzo investigador nos anos seguintes achegou o descubrimento de cinco novas especies para a ciencia, tres vermes planos ou platelmintos¹ e dous moluscos gasterópodos².

Outro campo obxecto de estudo do GEMM son as especies exóticas mariñas, nativas doutras áreas e que chegaron a Galicia de maneira directa ou indirecta a través do ser humano. Neste eido, son de subliñar a primeira cita para Europa do cangrexo *Pilumnopus africanus* (de Man, 1902), a primeira cita para o Atlántico europeo do cangrexo *Charybdis hellerii* (A. Milne Edwards, 1867), a primeira cita para a península Ibérica do crustáceo anfípodo *Caprella mutica* Schurin, 1935, do molusco gasterópodo *Rapana venosa* (Valenciennes, 1846), do cangrexo *Pachygrapsus gracilis* (De Saussure, 1858) e as primeiras citas para Galicia do molusco bivalvo *Anadara kagoshimensis* (Tokunaga, 1906) ou de peixes de carácter tropical desprazados polo cambio climático como *Lagocephalus laevis* (Linnaeus, 1766) ou *Pomadasys incisus* (Bowdich, 1825) entre outros.

Entre as actividades de carácter divulgativo, cabe destacar varias exposicións de fotografía subacuática, comunicados sobre os descubrimentos do grupo e presentacións e charlas sobre especies exóticas mariñas.

* Grupo de Estudo do Medio Mariño (GEMM).
+info: www.gemmgalicia.wordpress.com/blog-2/

Notas:

1. *Euryteptodes galikias* Noreña, Marquina, Pérez & Almón, 2014. *Hoploplana elisabellai* Noreña, Marquina, Pérez & Almón, 2014. *Armatoplana celta* Noreña, Marquina, Pérez & Almón, 2014.
2. *Limacia iberica* Caballer, Almón & Pérez, 2016 e *Simnia jacinto* Fehse & Trigo, 2015.